

Var bombningen af Shellhuset en tragedie eller en triumf?

Niels Barfoed

Information

10. december 2013

Ny dansk dokumentar stiller det centrale spørgsmål, som stadig rumler i bevidstheden og ikke kan besvares præcist

I forbindelse med angrebet på Gestapos hovedkvarter, Shellhuset, i 1945 København, styrtede en britisk Mosquito-jager ned i Den Franske Skole på Frederiksberg. De efterfølgende maskiner af samme gruppe kastede herefter deres bomber i den tro, at de er over militært mål. 86 børn og 13 voksne omkom.

Marilen, der engang var bibliotekar på Goethe Institutet i København, underholdt sig gerne med sine lånere. Hun var efterhånden velbevandret i danske forhold, og var som så mange andre af den mening, at krigens rædsler var gået i en stor bue uden om Danmark og danskerne.

Det var jo ikke løgn. Kong Christian X. var enig allerede i maj 1945. Da han lige efter kapitulationen modtog Erik Scavenius på Amalienborg, som kom for at træde tilbage som statsminister i det befriede land, sagde hans majestæt som det første, at Danmark i de fem forbandede år om ikke andet var blevet sparet for store ødelæggelser og store tab af menneskeliv. Det mindedes Scavenius naturligvis med tilfredshed, da han siden skrev sit forsvarsskrift mod kritikerne af hans samarbejds politik. Og det er alt sammen sandt. Men da Marilen engang så billeder fra ruinerne i det store boligområde på Frederiksberg, sådan som de fremstod i tiden efter den katastrofale bombning af Den franske Skole den 21. marts 1945, sagde hun spontant og vantro: »*Das wusste ich nicht.*«

Hun vidste nok, at udover Shellhuset på hjørnet af Nørre Farimagsgade og Kampmannsgade, hvor Gestapo havde hovedkvarter i besættelsens sidste år, blev der ved en forfærdelig fejl kastet bomber mod en fransk skole ude på Frederiksberg Allé, men at et helt kvarter havde stået i flammer og nu nærmest lignede en del af Berlin – det vidste hun ikke.

Sådan var krigen, når den var værst. I Danmark ikke til daglig, men den dag. En enkelt engelsk maskine ud af cirka 50 jagere og jagerbombere fløj for lavt og ramte med haleroret en 35 meter høj mast på godsbaneterrænet,

flaksede videre og endte i et garageanlæg tæt på skolen. Den brød ud i brand og udsendte et flammehav og en mægtig røgsky. Fly i den efterfølgende bølge troede, det var målet – og bombede. Luftangrebet var den dyreste krigshandling, målt i omkomne, der nogensinde fandt sted Danmark.

»Det vidste jeg ikke.«

Triumf?

Skulle andre heller ikke vide det, så findes der nu en dokumentar, der blev vist på DR K den 9. december. Navnene bag den er Simon Bang og Martin Sundstrøm. *Angrebet på Shellhuset* bringer intet afgørende nyt, men den øger vores viden værdifuldt og fortæller aktionens forløb sobert og ligefremt. Og så stiller den det centrale spørgsmål, som stadig rumler i den historiske bevidsthed og ikke kan besvares præcist: Var det en triumf eller en tragedie?

Ja, det var en triumf: Gestapos hovedkvarter med tilhørende arkiver, især kartoteker, blev destrueret. Og ja, det var en tragedie: Operationen havde frygtelige følger i form af store civile tab (i alt fald 115), herunder ikke mindst 86 børn, eleverne på Den franske Skole. Tallet på hjemløse nærmede sig tusind.

Det har sin egen tungtvejende virkning, at det er lykkedes Bang og Sundstrøm at finde den sidste overlevende af angrebets engelske piloter, chefnavigatøren Martin Sismore, der dengang sad i den forreste maskine, og interviewe ham. Den 92-årige veteranpilot er overbevist om, at hans kollegas kollision med masten og dermed tragedien skyldes det ekstremt urolige vejr kombineret med begrænset flyveerfaring. Føreren af ulykkesflyet var en af de ni piloter, operationen kostede englænderne.

Pusterummet

Det havde ellers været nemt for Sismore som officer at vælge triumfen: Den danske modstandsbevægelse fik jo »et pusterum«, sådan som englændernes forbindelsesofficer i Danmark, major Ole Lippmann havde ønsket det. Aldrig havde det set så sort ud for frihedskampen. Aldrig havde den været så stækket. Tyskernes arrestationer eskalerede dagligt. Men da Gestapos arkiver den martsformiddag med ét slag gik op i flammer, var den effektive optrevling af modstandsbevægelsens Københavns-ledelse bragt til standsning. Og det var formålet. Tyskerne fik andet at tænke på. Og nogle få uger senere var det hele overstået. Men Sismore synes stadig – små 60 år efter at røgen har lagt sig – at det er svært at fejre indsatsen, i betragtning af hvor mange mennesker, der gik med i købet, især så mange børn under så grufulde omstændigheder, som det var tilfældet. Og tragedien bliver yderligere bestyrket i den nye dokumentar: Filmen fortæller nye detaljer om vandet, der på grund af sprængte vandrør, steg og steg i de overfyldte beskyttelsesrum under Den franske Skole.

Miraklet

Blandt gevinsterne ved angrebet tæller – ud over »pusterummet« – et mindre uforudset mirakel.

Som en slags bombeskjold havde Gestapo indrettet fangeceller oppe i loftsetagen. Her var ikke mindre end 26 modstandsfolk anbragt, flere centralt placerede. Her sad de mellem forhørene, tortureringerne og domfældelserne. Her ventede f.eks. frihedsrådsmedlemmerne Mogens Fog, Aage Schoch og Brandt Rehberg og ventede på deres skæbne. Tyskerne bildte sig ind, at disse prominente fanger var en garanti mod et allieret luftangreb. Men dér tog de fejl. Da Lippmann besluttede sig for at lade sin radiotelegrafist sende sit »go« til London, vidste han, hvad det ville koste. Men, kalkulerede han, vennerne i cellerne var jo dødsdømt alligevel. Skulle det koste dem livet, hvad der var mest sandsynligt, ville deres død til gengæld spare så mange andres.

Men den perfekte engelske præcisionbombning og diverse heldige omstændigheder ville, at ikke mindre end 18 af de danske fanger slap fra Shellhuset med livet i behold.

Håndsrækningen

Hvilke andre fordele opnåede man?

Danskerne fik at vide, at de allierede kerede sig om landet og dets situation. Operationen bidrog ikke en tøddel til at tvinge tyskerne yderligere i knæ i Europa. Men den lille danske frihedskamp fik en håndsrækning udefra. Kort sagt: Vi var ikke glemt.

I en kamp om Europa, hvor der var brug for fly og mandskab på alle fastlandets kamppladser, var London altså parat til at afse mænd og materiel til en så omfattende (ca. 50 fly deltog), så risikabel og hvad forberedelse angår så tidskrævende specialoperation. Viljen til en indsats af den karakter og størrelsesorden var en betydelig allieret cadeau til den danske modstandsbevægelse.

Nå – få uger efter blev denne militante broderlige hjælp til Frihedsrådet ikke just fulgt op politisk af englænderne. Da befrielsen pludseligt nærmede sig og fredsdanmark skulle styres og organiseres, var det som bekendt andre overvejelser, der talte.

Og tyskerne.

Simon Bang og Martin Sundstrøm fremstiller støt og solidt dette angrebs karakter og virkning, med brug af gode, gamle filmstrimler, bl.a. de eventyrlige optagelser af angrebet, som blev foretaget af en medflyvende filmproducerende enhed, og var tiltænkt uddannelsen af piloter med henblik på planlægningen af fremtidige operationer.

Jeg kunne godt have tænkt mig, at luftoperationens instruktør, major Svend Truelsen, der ledede det omfattende briefing- og forberedelsesarbejde i England, var blevet nævnt, meget mere end at han på et tidspunkt ses i billedet i selskab med operationens øverstkommanderende, RAF-officeren Basil Embry. Lippmanns indsats var formelt set kun et blink med grønt lys – omend unægtelig et blink med et tungt ansvar.

P.S. Der døde i øvrigt – for en ordens skyld – næsten 60 mennesker i selve Shellhuset, men det var tyskere. Dog desværre ikke Gestapos ledelse. Den var til begravelse.